

Lugupeetud justiits- ja digiminister Liisa-Ly Pakosta
E-post: info@justdigi.ee, marilin.reintamm@justdigi.ee

Edastatud teadmiseks: Õiguskantsleri Kantslei
E-post: info@oiguskantsler.ee

/kuupäev digiallkirjas/

Julianus Inkasso OÜ tagasiside ja arvamus tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse 25.06.2025. a eelnõule

Eessõna

Julianus Inkasso OÜ (edaspidi Julianus) esitab oma seisukohad eelviidatud eelnõu osas.

Tutvudes eelnõu struktuuri ja seletuskirjaga, oleme aru saanud, et antud eelnõu pärineb kahest erinevast algatusest:

- esiteks tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja kohtute seaduse muudatuste ettepanekust, mis lähtuvad eelnõu seletuskirja lk 5 viidatud väljatöötamiskavast ja mille osas toimus kooskõlastamine perioodil 01.07.2024. a - 26.08.2024. a;
- teiseks kohtunike töörühma poolt väljaspool väljatöötamiskava esitatud ettepanekutest tarbijakrediidilepingust tulenevate maksekäsu kiirmenetluse menetlemise täpsustamiseks.

Kohtunike töörühma algatus on sündinud kabinetivaikuses väikse grupi kohtunike poolt, mida ei ole arutatud turuosalistega, ega antud valdkonda kureeriva Rahandusministeeriumi ega ka Finantsinspektsiooniga. Kohtunike töögrupi poolt esitatud eelnõu punktid puudutavad peamiselt vastutustundliku laenamise põhimõtte väidetavatest probleemidest lähtudes kogu maksekäsu kiirmenetluse muutmist.

Julianus ei ole väljastanud kunagi ühtegi tarbijalaenu oma 30-ne tegutsemisaasta jooksul, olles turu suurima osalisena menetlenud kõikide Eesti krediidiandjate ja pankade võlanõudeid, kohustusi mittetäitnud krediidisaaajate vastu, ning meil on ka kogemus ja arusaam, millised on antud valdkonna mahud, probleemide ulatus ja kitsaskohad.

Antud eelnõu on meie arvates aga täielikult ebapädev ning selle koostajatel puudub igasugune arusaam reguleeritavast valdkonnast, mahtudest ning tegelikest probleemidest.

Kõnealune olukord on tekkinud tingituna asjaolust, et ettepanekud on esitatud üksikute kohtunike poolt ning eelnõu ei ole läbinud väljatöötamiskava ega arutelude ringi, mis on hea õigusloome tava aluseks ning mis välistaks selliste uitmõtete eelnõusse jõudmise.

Kuna antud eelnõu on sedavõrd vildakas, siis tuleks enne järgmisi menetlusetappe kutsuda kokku ümarlaud, milles puudutatud ja huvitatud isikud saaksid tutvustada oma seisukohti, kuulata teiste osaliste argumente ning otsustada, millisel viisil oleks otstarbekas ülesjäävaid probleeme lahendada.

Mõistmaks kõnealuse eelnõu vildakust, siis toome sissejuhatuses välja kaks kõige suuremat eelnõuga seotud probleemi.

Esiteks, ei esitata meie hinnangul eelnõu seadusena kehtestamisel mitte ühtegi tarbijakrediidi võimalõuet enam maksekäsu menetlusse, kuna see oleks krediidiandjatele kahjulik. Selle asemel esitatakse kõik nõuded hagimenetlusse, mille tulemusel:

- a) suureneb hagimenetluste arv kohtutes 60% (ca 35 000 tuhandelt 58 000-ni). Sellise mahu kasvuga toimetulekuks puudub riigil igasugune ressurss ning kogu tsiviilkohtupidamine on ummikus kõikides menetlustes;
- b) kõikide võlgnike poolt võlausaldajatele makstavad kulud suurenevad kordades nii hagimenetluse riigilõivu võrra (võrreldes maksekäsu riigilõivuga) kui ka hagimenetluses võlausaldajatel vajaliku õigusabi menetluskulude võrra (maksekäsus on menetluskulud piiritletud 20 euroga). Keskmiselt peaks iga võlgnik maksma 400 eurot rohkem kohtukulude katteks selleks, et kehtestataks otsus võlaasjas, mille üle 95% juhtudel vaidlus puudub.

Teiseks, soovitakse eelnõuga tühistada jõustunud kohtuotsuste kehtivus ning anda kohustatud poolele õigus avada kõik tarbijakrediidilepingu alusel tehtud ja jõustunud kohtuotsused ning kohustatakse õigustatud poolt uuesti tõendama oma õigust. Selline pretsedenditu õiguspõhimõtte muutmine on põhiseadusega vastuolus ning teiseks jäetakse arvestamata selline tõsiasi, et õigustatud poolel ei ole säilinud alusdokumente, et ta saaks uuesti samas õigusvaidluses osaleda.

Lisaks eeltoodule on eelnõus terve rida põhimõtteid, mis täiesti arusaamatult tekitavad tsiviilkäibe ühel osapoolel kulutusi ning välistavad võimaluse oma õigusi kaitsta või kohtuotsust vaidlustada. Mõistame, et antud eelnõu paljud punktid on kirjutatud inspireerituna mõningate kohtunike veendumusest, et maksekäsumenetluses olevad andmed ei ole alati võlausaldajate poolt korrektselt esitatud. Sellele viidatakse ka eelnõu seletuskirja lk 20 joonealuses märkuses nr 26, et kohus on esitanud politseile avalduse kriminaalasja algatamiseks võlausaldajate vastu kelmuse kahtlustuses. Siinakohal oleks olnud aga korrektne mainida eelnõu seletuskirja koostajate poolt (kes on sellest kindlasti teadlikud), et viidatud kaebus jäeti politsei poolt menetlusse võtmata aluse puudumise tõttu.

Julianus, olles tegutsenud võlgade menetlemisel erinevatel turgudel 30 aastat ja menetlenud rohkem kui 4 miljonit võlga, saab kinnitada, et Eestis on Euroopa kõige väiksem maksehäirete suhtarv ning kõige korrektsem maksedistsipliin. Tarbijakrediit on kaasaegselt ja inimeste vajadusi arvestades kättesaadav ning kõigist väljastatud tarbijakrediitidest jõuab kohtusse alla 2%, näitab nii võlausaldajate tegevuse kvaliteeti, kui ka õigussüsteemi väga head toimivust, mis omab väga suurt preventiivset mõju. Vastutustundliku laenamise põhimõte ja selle järgimine on äärmiselt oluline teema, millega tulebki tegeleda järjepidevalt, mida meie hinnangul Finantsinspeksioon ka teeb (meile teadaolevalt võib vaatamata üksikutele ettevõtetele tehtud ettekirjutustele pidada olukorda Eesti rahuldavaks). Vastutustundliku laenamisega seoses tekkivad vaidlused on põhjustatud aga peamiselt sellest, et tegemist on väga suures osas hinnanguid võimaldava kategooriaga, mis sõltub hindaja isikust. Et vältida prognoosimatu tulemusega kohtuvaidlusi, siis kindlasti tasuks neid reegleid kirjutada selgemaks ja vaidlusi välistavaks.

Juhul, kui eesmärgiks on kogu vastutustundliku laenamise hindamise viia aga iga üksiku tarbijakrediidilepingu osas viia kohtuliku kontrolli alla, siis tuleks ümber hinnata ka Finantsinspeksiooni roll selles küsimuses ja dubleerivaid tegevusi vältida. Meie hinnangul on siiski võimalus kehtestada reegleid üldisemal tasemel ning kohtu roll võiks piirduda üksnes vaidluste lahendamisega kohtu poolt.

Julianuse seisukohad ja põhjendused eelnõu vastuolude kohta:

1. Esmalt rõhutame tungivalt asjaolu, et kavandatud eelnõu on sisult **absoluutses vastuolus õigusselguse, õiguskindluse põhimõtetega ja õigusrahu põhimõttega, mis on õigusriigi põhialused vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) § 3 ja 10.** Eelnõu koostajal puudub tegelik arusaam ja pilt õigusriigi toimimise alustest, PS-st tulenevate põhimõtete siduvusest seadusandjale, Euroopa Kohtu- ja Riigikohtu lahenditest ning seisukohtadest ja **tegelikest mõjudest ning tagajärgedest tarbijale (võlgnikule), krediidiandjate ning krediidiostjatele, aga ka riigi enda vastutusele (riigi vastutusele).** Lisaks on eelnõu koostaja jätnud arvesse võtmata, et õigusriigi põhimõtted ei ole õiguslikus hierarhias madalama õigusjõuga kui tarbija õigused. Eelnõuga soositakse tarbijast krediidisaaajat, kes ei ole täitnud enda tarbijakrediidilepingust tulenevaid kohustusi kohaselt ehk võlgnikku, keda eelistab seadusandja ja seab paremasse olukorda tarbijast krediidisaaajast, kes täidab enda krediidilepingust tulenevaid kohustusi kohaselt, mis ei ole mitte mingil juhul **proportsionaalne.** Eesmärgiga „kaitsta“ tarbijast võlgnikku ja „vähendada“ kohtute töökoormust, saab eelnõu sisust lähtudes olema tegelikkuses vastupidise efektiga – oluliselt kulukam ja ajakoormavam. Ajakulukam, kohtumenetluse kestvuse vaates, kui ka menetluskulude vaates tarbijale, kuna seaduse muudatusega luuakse olukord, mil võlausaldajad/krediidiandjad hakkavad edaspidi oma nõudeid kohtusse esitama üksnes hagimenetluses, mis tagab ulatusliku töökoormuse kasvu maakohututele.
2. Õiguskindluse põhimõte sisaldab õiguse avalikkuse ja arusaadavuse nõudeid, tagasiulatuvat mõju keeldu, õiguspärase ootuse ning usalduse kaitse põhimõtteid. Õiguskindluse printsiip peab looma ja tagama kindluse kehtiva õiguskorra suhtes, selgust kehtivate õigusnormide sisu osas ja ka kindlust kehtestatud normide püsijäämises. **PS § 10 sätestab õiguskindluse põhimõtte.** Riigikohus on asunud seisukohale, et **õiguskindlus muudab õiguskorra usaldusväärseks,** millisele seisukohale on asunud 10.04.2012. a kohtuotsuse nr 3-1-2-2-11 p 66-s. Õiguskindluse põhimõtte osaks on *res judicata*- ja *vacatio legis* põhimõtted. Kohtulahendi seadusjõu põhimõte (*res judicata*) nõuab kohtulahendite

usaldatavust ja püsijäämist. **Kui õigusvaidlus on saanud lahenduse jõustunud kohtulahendiga, keelab res judicata põhimõte sama vaidluse uuesti avamise.** Kohtuotsuse õigusjõud on õiguskindluse tagamiseks, luues ja tagades kestvat õigusrahu. **Kohtulahendi seadusjõu põhimõte kaitseb juba kohtu poolt tehtud kohtuotsuste püsivust, tagades, et neid ei saa meelevaldselt tagantjärele muuta.** Jõustunud kohtuotsuse eesmärgiks on väljastada sama kohtuasja teistkordne lahendamine, tagades lisaks õiguskindlusele ka õigusrahu, millisele seisukohale on asunud ka Riigikohus: „Kohtuotsuse seadusjõustumise eesmärgiks on seega väljastada sama kohtuasja teistkordne lahendamine, kindlustades seeläbi lisaks õiguskindlusele ka õigusrahu“¹.

3. Tõlgendades Euroopa Kohtu (edaspidi EK) seisukohta otsuses C-178/23 kooskõlas EK varasemate seisukohtadega, ei ole EK mõte asjas nr C-178/23 tehtud otsuses olnud mitte distantseerida EL ja siseriiklikke õiguskordi *res judicata* ja õiguskindluse põhimõttest, vaid tagada, et liikmesriikide siseriiklik õigus näeks ette aluse jõustunud kohtulahendite uueks läbivaatamiseks nt teistmismenetluses. **Selline võimalus on kehtivas TsMS §-s 702 olemas (koos TsMS § 703 piirangute ja § 704 teistmisavalduse esitamise tähtajaga ning muude menetluslike eeldustega).** EK otsus asjas nr C-178/23 **ei võimalda jätta kõrvale, tühistada või muuta jõustunud kohtulahendeid, mille menetluses ei kontrollitud vastutustundliku laenamise põhimõtteid,** vaid võimaldab üksnes teatud ja väga piiratud tingimustel (nagu teistmine) varasema kohtuvaidluse n-ö taasavamise tarbija kaitseks. Kõnealuses EK otsuses oli tegemist olukorraga, kus tarbija esitas kohtule samas tsiviilasjas teistmisavalduse, et kohus hindaks pärast jõustunud kohtulahendit uuesti, kas tarbijakrediidi lepingutingimused olid ebaõiglased. **EK lahendis nr C-178/23 viidatud Euroopa Kohtu varasem praktika kinnitab kohtulahendi seadusjõu põhimõtte tähtsust nii siseriiklikus kui ka liidu õiguses**². Kõnealusest EK otsusest tuleneb, et

¹ RKPJm 3-4-1-32-14, p 28; RKÜKo 3-3-1-35-15, p 47;

² Vt C-582/21 *Profi Credit Polska*, p 37 ja 38: „Selle kohta tuleb märkida, et kohtulahendi seadusjõu põhimõttel on suur tähtsus nii liidu õiguskorras kui ka riigisisestes õiguskordades. Selleks, et tagada nii õiguse ja õigussuhete stabiilsus kui ka korrakohane õigusemõistmine, on nimelt oluline, et kohtulahendeid, mis on jõustunud pärast olemasolevate edasikaebuvõimaluste ammendamist või selleks sätestatud tähtaegade möödumist, ei oleks enam võimalik vaidlustada (6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Tărşia*, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 17. mai 2022. aasta kohtuotsus *Ibercaja Banco*, C-600/19, EU:C:2022:394, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika). Sellest lähtuvalt ei kohusta liidu õigus liikmesriigi kohut jätma kohaldamata riigisiseseid menetlusnorme, mis omistavad kohtulahendile seadusjõu, ja seda isegi siis, kui see võimaldaks heastada liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese olukorra (6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus *Tărşia*, C-69/14, EU:C:2015:662,

olukorra EL õigusega kooskõlla viimiseks tuleb eelistada tingimuste täidetuse korral (s.o seaduses sätestatud teistmise aluse esinemise korral) lahendi muutmist. EK seisukoht ei ole mitte „astuda üle“ seadusjõus olevatest kohtulahenditest ning avada need valimatult mistahes muudes menetlustes, kus vastavale jõustunud kohtulahendile tugineda soovitakse (nt pankrotimenetluses või ka täitemenetluses) uuesti vaidluseks, vaid tagada, et siseriiklikus õiguskorras on olemas menetlusvorm, mis võimaldab õigusrikkumiste korral teatud tingimustel jõustunud kohtulahendite seaduslikkust uuesti kontrollida, eelistades sealjuures võimalust viia need kooskõlla EL õigusega. Riigikohtu praktika³ valguses on jõustunud kohtulahendi mõte välistada sama kohtuasja teistkordne lahendamine, mis tagab kaitse õiguskindluse põhimõtte rikkumise vastu.

4. Pankrotiseaduse (edaspidi PankrS) seletuskirjas selgitatakse PankrS § 100³ lg-t 4 järgnevalt: „ühtlasi täiendatakse lõikes 4 kaitsmiseta tunnustatud nõuete nimekirja nõuetega, mis ei vaja pankrotimenetluses kaitsmist. Tegemist on nõuetega, mis on ka TMS § 2 lg 1 kohaselt täitedokumendiks ning millel on suur õiguskindlus, need on jõustunud ning neid ei ole võimalik vaidlustada.“⁴ **Seadusandja tahe on olnud, et kaitsmiseta kuuluvad tunnustamisele jõustunud kohtulahendid, lubamatu on, et seadusandja oma tahet meelevaldselt ja ajalise tagasiulatuse piiranguta muudab.** PS järgi peab olema tagatud õiguskindlus, et kohtuotsused jäävad kehtima ning neid ei ole võimalik vaidlustada. Seega eelnõuga seatakse jõustunud kohtulahendi seadusjõud kahtluse alla, mis on ilmselgelt vastuolus õiguse tõhususe, jõustunud kohtulahendi seadusjõu ja õiguskindluse põhimõttega.

5. Äärmiselt kaalukat tähtsus omab eelnõu vaates ka *vacatio legis* põhimõtte tundmine ja järgimine, mis sedastab, et õigusnormi kehtestamisel peab selle adressaadile jätma piisavalt aega õigusnormiga tutvuda ja sellest aru saada ning valmistuda muutunud õiguskorraga kohanemiseks. Olukorras, mil muutunud õigusnorm näeb ette isikule, käesoleval juhul

punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 17. mai 2022. aasta kohtuotsus *Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394*, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).“

³ RKÜKo 3-1-2-2-11, p 66 ja RKPJm 3-4-1-32-14, p 28; RKÜKo 3-3-1-35-15, p 47;

⁴ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 195 SE seletuskiri, lk 122. Kättesaadav siin:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/857ac417-4293-45a1-a782-0c19c257a42c/>

krediidiandjale/võlausaldajale, suuremad kohustused või halvendab tema senist õiguslikku positsiooni, peab tal olema piisavalt aega leida ja kasutada ressursse, et uusi õigusnorme järgida. Äärmiselt oluline on seda põhimõtet järgida ka ettevõtluskeskkonna vaates, kui muudatus eeldab teistsuguste äririskide võtmist, ettevõtja poolt kulutuste tegemist jne. ***Vacatio legis* põhimõtte kohaselt on lubamatu riigi poolt kehtestada uusi norme üleöö ja tagasiulatuva ajalise piiranguta ning vastuolus õigusriigi põhimõtetega.**

6. **Lisaks on eelnõu koostamisel jäetud arvesse võtmata asjaolu**, et õigusselguse, õiguskindluse ja õigusrahu saabumise tõttu **puudub võlausaldajatel mistahes kohustus või vajadus säilitada tõendeid/alusdokumente**, mistõttu on nende hilisem esitamine kohtuvaidluste avamisel ilmselgelt võimatu, kuna tõendite/alusdokumentide esitamise kohustust ei ole olnud võimalik ette näha ega peagi ettenähtuv olema ning millede ajalise piiranguteta säilitamine oleks muuhulgas ka vastuolus IKÜM'iga ja asjakohaste Eesti Vabariigi seadustest tulenevast dokumentide säilitamise tähtaegadega, näiteks KAVS § 47 lg 5 esimeses lauses sätestatuga⁵.

7. Julianus leiab, et **seaduseelnõu koostajad ei ole piisavalt analüüsinud ega adekvaatselt hinnanud maksekäsu kiirmenetluse regulatsiooni kavandatavate muudatuste tegelikku mõju ja tagajärgi. Eelnõu regulatsioon kahjustab esmajärjekorras tarbijast võlgnikku.**

Eelnõu kohaselt maksekäsu kiirmenetluse raames on võimalik nõuda üksnes tarbijakrediidi põhisummat, seadusjärgset intressi ja viivist, millega krediidiandjat sunnitakse osaliselt oma nõudest loobuma ja tegema menetluslikus vaate valik hagimenetluse kasuks. Märgitud viisil nõude ümberkujundamise kohustus on ilmselgelt vastuolus võlaõiguse ühe aluspõhimõttega – leping on täitmiseks kohustuslik. Lisaks kehtestatakse eelnõuga VÕS-

⁵ KAVS § 47 lg 5 esimene lause kohaselt krediidiandja või -vahendaja säilitab kõik krediidi väljastamise ning krediidi teenindamisega seotud käesolevas seaduses nimetatud andmed ja dokumendid, mille alusel tarbijale krediiti antakse või teenust osutatakse, sealhulgas krediiditoimikusse kuuluvad andmed ja dokumendid, muutumatuna ja Finantsinspektsioonile kättesaadavana kogu tarbijaga õigussuhte kestmise aja ning kolme aasta jooksul tarbijaga lepingu lõppemisest arvates, kui õigusaktis ei ole sätestatud teisiti.

ga vastuolus olev nõuete tasumise järjekord ⁶ , välistatakse VÕS-is sätestatud sissenõudmiskulude nõudmine ning seatakse kohustus esitada samaväärne tõendite kogum nagu hagimenetluses, millega kaasneb kaalukas ajakulu.

Julianus ei nõustu mitte mingil juhul TsMS § 481 lõigetega 24 ja 25 täiendusega. Tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude ümberarvestamise tagajärgi ei ole eelnõu koostaja tegelikult läbi mõelnud. Tegemist ei ole pelgalt matemaatiliste tehetega, vaid sellel otsene mõju on ka Finantsinspeksioonile krediidiandjate ja -ostjate poolt esitatavatele aruannetele (milline kohustus tuleneb KAVS'ist ja KIOS'ist) ja aruannete õigsusele. Eeltoodud viisil tarbijakrediidilepingute alusel nõuete ümberarvestamine tooks kaasa topelt raamatupidamise kohustuse Finantsinspeksioonile esitatavate aruandluse ja maksekäsu kiirmenetluses esitatavate nõuete jaoks. Lisaks on jäetud eelnõu koostaja poolt analüüsimata tegelik mõju ja tagajärgi, mis kaasneks nõude ümberarvestamisega tarbijale kohtumenetluse vaates ja ka võlgnikule. Kohtueelses võla sissenõudmise menetluses esitab krediidiandja või krediidiinkasso tarbijast võlgnikule võlanõude tarbijakrediidilepingu alusel, s.t ilma ümberarvestuseta. Maksekäsu kiirmenetluses avalduses tuleks nõue esitada ümberarvestatuna ja olukorras, mil maksekäsu kiirmenetluse läheb üle hagimenetluseks, esitatakse nõue hagiavalduses taas täies ulatuses vastavalt tarbijakrediidilepingule. S.t eelnõu kohaselt oleks maksekäsu kiirmenetluse avalduses tarbijakrediidilepingu alusel nõude esitamine ja maksekäsu kiirmenetluse avalduse hagimenetluse ülemineku korral, nõude esitamise põhimõtte/loogika erinev. Eeltoodu toob ilmselgelt kaasa tarbijast võlgniku segaduse, mida täpselt nõutakse, miks nõude pidevalt muutub. Vähem tähtsust ei oma asjaolu, et võlanõuete kohta avaldatavad maksehäirete andmed maksehäireregistrites muutuvad ebaõigeks/valeks, mis toob omakorda kaasa täiendavate vaidluste halduskoormust nii maksehäireregistri pidajatele, maksehäirete avaldajatele kui ka Andmekaitse Inspeksioonile.

⁶ Näiteks kui tarbijakrediidilepingu kehtivuse jooksul on tarbija hilineanud lepinguliste kohustuste täitmisega, on krediidiandjal õigus nõuda kohustuse täitmise eest lepingujärgset viivist. Olukorras, mil tarbija tasub viivise nõude ja jätkab tarbijakrediidilepingu kohast täitmist, on põhjendamatu maksekäsu kiirmenetluse nõude esitamisel lugeda tarbija poolt tasutud viivis tasutuks põhivõla katteks;

Selline lähenemine moonutab maksekäsu kiirmenetluse eesmärki kui lihtsustatud ja kuluefektiivset menetlust, mille tulemusel suunatakse tarbijakrediidilepingutest tulenevad nõuded edaspidi kohtusse üksnes hagimenetlusesse, **mis on menetluskulude ja koormuse poolest tarbijast võlgnikule oluliselt ebasoodsam ehk kulukam**. Kavandatava muudatusega kaotab maksekäsu kiirmenetlus oma senise väärtuse, seades kaalukad koormavad piirangud, mille tõttu esitatakse edaspidi tarbijakrediidilepingute alusel nõuded kohtusse hagimenetluse korras.

Eelnõu kohaselt ei suurendata maksekäsu kiirmenetluses välja mõistetavat esindustasu suurus/summat (20 eurot), mis ei kata avalduse lisadena esitatavate alusdokumentide komplekteerimise ja esitamise ning tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude ümberarvestamisega kaasnevat ajakulu, mis on samaväärne hagimenetluses tõendite kogumise mahuga. Maksekäsu kiirmenetluses välja mõistetav esindustasu ei ole proportsionaalne hagimenetluses välja mõistetava esindustasuga. Lisaks vastavalt riigilõivu seadusele on hagiavalduse esitamisel tasutav riigilõiv kõrgem/kallim kui maksekäsu kiirmenetluse avaldustelt tasutav riigilõiv. Riigilõiv mõistetakse samuti välja tarbijast võlgnikult, kahjustades seeläbi seadusandja poolt tarbija majanduslikku olukorda. Näiteks 1000 euro suuruse tarbijakrediidi nõude maksekäsu kiirmenetluse avaldusega esitamisel tuleb TsMS § 59 lg 6 kohaselt (avalduse esitamisel maksekäsu kiirmenetluse asjas tasutakse riigilõivu 3 % nõudelt, kuid mitte vähem kui 65 eurot) tasuda riigilõiv summas 65 eurot. Tarbijakrediidilepingu alusel hagiavalduse esitamisel tsiviilasjas hinnaga kuni 1000 eurot tuleb vastavalt riigilõivuseaduse lisale 1 tasuda riigilõiv summas 245 eurot. Eeltoodu täiendab, et ainuüksi riigilõivu (mis mõistetakse välja tarbijast võlgnikult) tuleb tarbijast võlgnikul edaspidi tasuda vähemalt 180 euro võrra suuremas summas. Millele lisandub kohtumenetlusega kaasnev menetluskulu/esindustasu, mille maksimaalne suurus maksekäsu kiirmenetluses on 20 eurot, hagimenetluses sadades eurodes suurem.

Eelnõu seletuskirjas (lk 13 teises lõigus) märgitakse, *et maksekäsu kiirmenetluses kui formaalses elektroonilises menetluses ei saa hinnata hagimenetlusega samaväärselt tõendeid, seetõttu luuakse erireeglid tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohta toimivas maksekäsu kiirmenetluses*. Selline käsitlus on otseses vastuolus Euroopa

maksekäsu menetluses kehtiva praktikaga, mille kohaselt ei ole krediidiandjatel ega -ostjatel kohustust esitada alusdokumente nõude tõendamiseks, ning vastavaid tõendeid ei ole seni ka nõutud. Seega on eelnõuga kavandatud regulatsioon ilmselges vastuolus kehtiva Euroopa Liidu õigusega, kahjustades õigusselgust ning õigusakti kooskõla liidu normistikuga ja praktikaga.

Kokkuvõttes eelnõuga maksekäsu kiirmenetluse kavandatud muudatused ei saavuta seletuskirjas märgitud eesmärki - optimeerida kohtute töökoormust ega suurenda menetluste tõhusust, vaid suunavad tarbijakrediidilepingutest tulenevad nõuded formaalselt lihtsustatud maksekäsu kiirmenetluse asemel oluliselt kulukamasse ja ajamahukamasse hagimenetlusse. Tulemuseks on menetlusökonomikale vastupidise olukorra saavutamine ehk oluline koormuse suurenemine nii kohtutele kui krediidiandjatele ja -ostajatele ning hagimenetluse sundvaliku tõttu menetluskulude suurenemine tarbijatest võlgnikele. Eelnõu seletuskirjas on märgitud, et 2024. a esitati maakohtutele tarbijakrediidilepingute alusel 4 673 hagiavaldust, Pärnu Maakohule esitati samal aastal lahendamiseks 46 429 võlaasja, millest 48 % moodustasid tarbijakrediidinõuded. Eelnõus on korduvalt rõhutatud, et eelnõu eesmärgiks on toetada kohtusüsteemi töökoormuse optimeerimist ja menetlusökonomikat, mis on ilmselgelt paljasõnaline eelnõu seletuskirja illustreeriv põhjendus. Tegelikult ei hoomata ega saada aru võlausaldajate järgnevatest sammudest, ega olda selleks mitte mingil viisil valmis ja valmistunud, kuna maksekäsu regulatsiooni muutmisega saavutatakse vastupidine olukord. Maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamise asemel esitatakse edaspidi tarbijakrediidilepingute alusel nõuded kohtutesse ainult hagiavaldusega, millega kaasneb meie hinnangul ulatuslikult kohtute töökoormuse kasv, hinnanguliselt vähemalt 500 %⁷ arvestades ajas tsiviilasjade arvu kasvu, millele lisanduvad varasemalt maksekäsu kiirmenetluse avaldusena esitatud asjad, kuid regulatsiooni muutmise korral esitatakse edaspidi samasisulised asjad kohtusse hagiavaldusena.

⁷ Tegemist on matemaatilise arutuse tulemusel saadudu järeldusega, võttes aluseks eelnõu seletuskirjas märgitud 2024. a esitatud hagiavalduste arvu (4673 hagiavaldust) ja 22 285 maksekäsu kiirmenetluse avalduse arvu (s.o 48 % esitatud maksekäsu kiirmenetluse avaldusest, mille aluseks oli tarbijakrediidileping) ning lähtudes eeldusest, et kõik krediidiandjad esitavad edaspidi tarbijakrediidilepingutest tulenevad nõuded maakohutusse hagiavaldusena, s.o 22 285 täiendavat hagimenetlust;

Lisaks on eelnõu koostaja jätnud arvesse võtmata olulise asjaolu, et kehtiv TsMS ei näe ette tõendite esitamist, kontrollitakse üksnes maksekäsu kiirmenetluse lubatavust ja avalduse nõuetele vastavust, mida teostavad Pärnu Maakohtu maksekäsuosakonnas kohtunikuabid ning hulgaliselt referente. Maksekäsuosakonna koosseisu ei kuulu ühtegi kohtunikku, ometigi soovitakse eelnõuga luua olukord, mis ei ole kooskõlas kohtunikuabi pädevusega. Selgusetuks jääb, kas eelnõu tooks kaasa kohtunikuabide pädevuse olulise laiendamise – andes õiguse hinnata tõendeid, vajadusel neid omal äranägemisel täiendavalt lisaks küsida. Eeltoodu puhul oleks tegemist õigusemõistmisega, milleks PS-st tulenevalt kohtunikuabidel ei ole pädevust antud.

8. Julianuse seisukoht eelnõu eelpool käsitlemata muudatusettepanekute kohta.

TsMS § 178 lg 2 muudatust, mille kohaselt menetluskulude kindlaks määramise peale võib edasi kaevata menetluskulude hüvitamiseks õigustatud või menetluskulusid kandma kohustatud menetlusosaline, kui vaidlustatav menetluskulude summa ületab 500 eurot, **Julianus ei toeta**. Kavandatav muudatus ei oma sisulist menetlusökonomilist väärtust, vaid võib tekitab praktikas olukorra, kus menetlusosaline või menetluskulusid kandma kohustatud isik esitab menetluskulud teadlikult suuremas summas, pelgalt selleks, et säilitada endale edasikaebeõigus. Seeläbi moonutab säte menetlusosaliste käitumist ning kahjustab ausa ja läbipaistva menetluse põhimõtteid.

TsMS §-s 405, s.o lihtmenetluse piirmäärade muutmist, Julianus samuti ei toeta. Lihtmenetluse piirmäärade muutmisega luuakse olukord, mille kohaselt sisuliselt 99 % tarbijakrediidi nõuetest lahendatakse lihtmenetluse korras, mille tagajärjeks on kohtulahendile edasikaebamise õiguse mitte andmine ehk ära võtmine menetlusosalistelt, kalduda kõrvale tõendite kogumise vorminõuetest, tunnustada tõendina ka seaduses sätestamata tõendusvahendeid ning teha kohtulahend kirjeldava osata, s.t kohtulahendis puuduks sel juhul viide, et tegemist on tarbijakrediidilepingul põhineva kohtulahendiga, enne mille tegemist on kohus kontrollinud krediidiandja poolt vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist, mida nõuab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kohtupraktika.

TsMS §-s 484¹ muudatust Julianus samuti ei toeta. Eelnõuga soovitakse lisada TsMS § 484¹ uus lg 4, mille kohaselt ei kohaldataks käesoleva paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tarbijakrediidilepingust tulenevatele nõuetele ning kui sellise nõude või nõude osa puhul on maksekäsu tegemise eeldused täidetud vaid osaliselt, jätab kohus avalduse rahuldamata. Jääb arusaamatuks (ja mis ei selgu ka seletuskirjas), miks on sellise erandi tegemine vajalik, s.t. miks ei võiks ka tarbijakrediidilepingu alusel esitatud nõude puhul olla lubatud nõude osaline rahuldamine, kui maksekäsu osakond leiab, et maksekäsu tegemise eeldused on täidetud vaid osade nõuete või nõude osa suhtes ja avaldaja on osalise makseettepaneku tegemisega nõus. Sellise võimaluse piiramisel/ära võtmisel on avaldaja sunnitud esitama kogu nõude osas hagiavalduse ega saagi kaaluda võimalust piirduda otstarbekuse huvides maksekäsu menetluse jätkamist kasvõi osa nõude suhtes. Seeläbi on kavandatud muudatus vastuolus eelnõu algse eesmärgiga, milleks oli vähendada maakohtute koormust. Selliselt tarbijakrediidilepingutel põhinevate nõuete eristamine ei ole kuidagi põhjendatud ning on vastuolus PS §-s 12 sätestatud võrdse kohtlemise põhimõttega.

TsMS § 482 täiendustega Julianus samuti ei nõustu põhjusel, et tõendite esitamise nõude kehtestamine maksekäsu kiirmenetluses on vastuolus selle menetluse liigi olemusega kui ka PS §-s 146 sätesatuga, mille kohaselt on õiguse mõistmise pädevus ainult kohtul. Lisaks ka Euroopa Liidu teiste liikmesriikide maksekäsu kiirmenetluse- ning ka Euroopa Maksekäsu praktikaga.

Riigilõivu tagastamise reeglite sõltuvusse seadmine võlasuhte liigist rikub PS-se §-ga 12 tagatud võrdsuspõhimõtet, mistõttu tuleb eelnõus olevast muudatusest loobuda. Puudub põhjendus, miks peaks selline reegel puudutama vaid tarbijakrediidilepingu alusel esitatud avaldusi, kuid muude võlasuhete alustel esitatud mittekorrektsete avalduste esitajad saavad menetluse lõpetamisel riigilõivu tagasi. Selline eristamine ei ole kuidagi põhjendatud ning on seega vastuolus PS-ga. PS § 12 lg-st 1 tuleneb kohustus järgida võrdse kohtlemise põhimõtet ka seadusi luues ja neid kehtestades. Riigikohus on asunud seisukohale, et lisaks võrdsusele seaduste kohaldamisel tuleb sätet tõlgendada „õigusloome võrdsuse tähenduses

– seadused peavad ka sisuliselt kohtlema kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi⁸. Kokkuvõttes käsitletud muudatus oleks PS-ga ja ka Riigikohtu praktikaga vastuolus.

Julianuse hinnangul peaks menetlustähtjad olema kõikide (s.h tarbijakrediidilepingutega seotud) nõuete liikide osas ühesugused, sõltumata sellest, millisel õiguslikul alusel see põhineb.

Seadusandja arvates on maksekäsu osakond võimeline hindama tarbijakrediidilepingu aluseks olevaid tõendeid, ümberarvutust jne ning tegema maksekäsu määrase. Aursaamatuks jääb, millisel põhjusel seadusandja piirab maksekäsuosakonna pädevust maksekäsu tegemisel siis, kui pooled on esitanud maksekäsu määrasega kinnitamiseks maksegraafiku. Kõnealuse muudatusega taas suurendatakse vaid maakohtute töökoormust.

9. Eeltoodust tulenevalt on Julianus seisukohal, et seaduseelnõu **õõnestab Eesti Vabariigi õiguskorra usaldusväärust, rikkudes õigussubjektide õigustatud ootust**, et jõustunud kohtuotsus kehtib ega kuulu meelevaldsele tühistamisele. Eelnõu **ei ole kooskõlas Eesti põhiseadusliku korra, s.h PS § 10 alusel tagatud õiguskindluse põhimõttega, Riigikohtu senise järjekindla kohtupraktikaga ega Euroopa Liidu õiguse nõuetega**, mis näevad ette õigusselguse, õiguskindluse ja kohtulahendite lõplikkuse kui õigusriigi põhimõtted kui ka õigusriigi põhimõtted. **Tagasiulatuvalt ning ajalise piiranguta jõustunud kohtulahendite tühistamine**, mis on tehtud kehtiva seaduse alusel Eesti Vabariigi nimel, **on otseses vastuolus õiguskindluse, õiguspärase ootuse ning kohtulahendite seadusjõu (res judicata) põhimõtetega**. Eelnõu koostajatel **puudub tegelik arusaam ja ülevaade kehtivast õiguskorrast ning õigusriigi aluspõhimõtetest**, s.h õiguskindluse ja kohtulahendite seadusjõu põhimõtetest, Euroopa Liidu- ja Riigikohtu praktikast, **mistõttu tuleb eelnõu viivitamatult taotlema Eesti Vabariigi õiguskantslerilt**

⁸ RKPJKo 01.10.2007, 3-4-1-14-07, p 13; vt ka RKPJKo 30.09.2008, 3-4-1-8-08 ; RKPJKo 20.03.2006, 3-4-1-33-05, p 26, PS kommenteeritud väljaanne, § 12 kommentaar 11.

**hinnangut ja seisukoha seaduseelnõu vastavuse kohta Eesti Vabariigi põhiseadusega
jt seaduste ning õigusaktidega.**

Eeltoodu tõttu palume Justiits- ja Digiministeeriumil peatada eelnõu menetlemine ja kutsuda kokku kõikide asjaosaliste ümarlaud, et kaardistada tegelikud probleemid ja leida lahendused, mis ei kahjusta põhiseaduslikku õiguskorda, suurenda tohutult kohtute töökoormust ega sea krediidiandjaid ebaõiglasesse olukorda.

Lugupidamisega

Merle Laurimäe
Julianus Inkasso OÜ juhatuse liige/tegevjuht
/allkirjastatud digitaalselt/

Mihkel Veskimägi
Julianus Inkasso OÜ juhatuse liige
/allkirjastatud digitaalselt/

